

Hedda Flatø, Ingunn Bjørkhaug,
Anette Brunovskis og
Mona Christophersen

Moderne slaveri. En sammenstilling av nyere litteratur

Fafo-notat
2021:14

Hedda Flatø, Ingunn Bjørkhaug,
Anette Brunovskis og Mona Christophersen

Moderne slaveri.
En sammenstilling av nyere litteratur

Fafo-rapport 2021:14

© Fafo 2021
ISSN 0804-5135

Omslagsfoto: Anne Hatløy, Sierra Leone

Innhold

Introduksjon.....	4
Avgrensning og metode.....	4
Hvordan forske på moderne slaveri?	5
Store spørsmål, vanskelige svar.....	5
Tema 1: Funksjonsnedsettelse og risiko for utnyttelse	7
1.1 Menneskehandel til seksuelle formål.....	8
1.2 Tvangsarbeid og kriminalitet.....	8
1.3 Barnearbeid.....	9
1.4 Tvangsekteskap	10
1.5 Sårbarhet blant familiemedlemmer.....	10
1.6 Funksjonsnedsettelse som følge av moderne slaveri.....	10
Tema 2: Kvinner og barn/unge som er ofre for moderne slaveri	12
2.1 I hvilke sektorer og hvor i leverandørkjeden befinner de seg?.....	12
2.2. Covid-19 og endringer i kvinners sårbarhet for moderne slaveri.....	17
2.3 Seksualisert vold i forbindelse med tvangs –og barnearbeid	18
Litteraturliste	20

Introduksjon

På oppdrag fra UD presenterer vi i det følgende en sammenstilling av nyere kunnskap om moderne slaveri. Vi beskriver hovedfunn og nøkkelreferanser relatert til to tema:

- 1 Sårbarhet/risiko for utnyttelse (menneskehandel, barnarbeid, tvangsarbeid, tvangsekteskap) blant personer med funksjonsnedsettelse.
- 2 Kvinner og barn/unge som er ofre for moderne slaveri, mer spesifikt:
 - a) I hvilke sektorer og hvor i leverandørkjeden utnyttes hovedsakelig kvinner og barn/unge?
 - b) Har det skjedd endringer når det gjelder kvinners sårbarhet for moderne slaveri i kjølvannet av covid-19?
 - c) Hvor utbredt er seksualisert vold i sammenheng med tvangs- og barnarbeid?

Hensikten med dette notatet er å gi en god oversikt over sentral litteratur og generelle utviklingstendenser innenfor punktene over. Notatet er skrevet som et bakgrunnsdokument med relevans for politikkutvikling, og kan også tjene til å gi en innføring i ulike sider ved moderne slaveri for andre aktører med en interesse for feltet.

Sammendrag av den akademiske litteraturen brukt i notatet er samlet i et vedlegg som kan lastes ned her:

<https://www.faf.no/images/pub/2021/10351-vedlegg.pdf>

Avgrensning og metode

Moderne slaveri er en betegnelse som dekker ulike former for utnyttelse, slik som menneskehandel, prostitusjon og seksuell utnyttelse, tvangsarbeid, gjeldsbinding, tvangsekteskap, slaveri og slaveri-lignende praksiser (Bryant og Joudo 2021). Politisk benyttes ofte begrepene «trafficking in persons», «human trafficking» og «modern slavery» om hverandre som paraplybegreper som viser til menneskehandel med seksuell utnyttelse og arbeid som formål, og i akademisk litteratur er avgrensningene mellom menneskehandel og slaveri omdiskutert (se for eksempel Kielland 2017; Kestenbaum 2021).

Tematikken som favnes av begrepet moderne slaveri er svært bred, og er knyttet sammen med sentrale utviklingsspørsmål med en langt videre samfunnsmessig relevans enn «bare» moderne slaveri. Det er dermed ikke mulig å gi en systematisk litteraturgjennomgang i streng metodisk forstand av all relevant forskningslitteratur på feltet, siden dette i essens ville omfatte det meste av litteraturen som handler om utvikling og ulikhet. Tilnærmingen vi har valgt er isteden å gjøre vurderinger av litteraturens kvalitet og relevans for dette notatets formål, basert på forfatterens samlede erfaring innenfor utviklings-, migrasjons- og menneskehandelsforskning gjennom de siste to tiårene. I litteratursøk og litteraturutvelgelse prioriterte vi fagfelle-vurdert, empirisk forskning av nyere dato, men vi viser til ikke-fagfelle-vurderte rapporter der det er spesielt relevant.

Hvordan forske på moderne slaveri?

Det er stor uenighet rundt hvorvidt og hvordan moderne slaveri kan måles. På den ene siden står forskere som Kevin Bales, som mener det er mulig og verdifullt å gjøre anslag for utbredelsen av moderne slaveri i verden, og som er opptatt av å utvikle metoder og statistiske modeller for å klare dette (Bales 2017b; 2017a; Landman 2020). De mest omtalte estimatene for moderne slaveri på verdensbasis er Global Slavery Index (GSI) utviklet av stiftelsen Walk Free. Data fra spørreundersøkelser i 48 land kombineres med antakelser om at visse faktorer gjør innbyggere sårbare for moderne slaveri. Ut fra dette estimeres antatt utbredelse av tvangsarbeid og tvangsekteskap – også i de tre firedelene av verdens land de mangler data for (Walk Free 2020a).

Definisjonen som er lagt til grunn i utgivelser som benytter begrepet «moderne slaveri» har vært i endring gjennom de ulike rapportene. I utgivelsen fra Walk Free i 2018 omtales moderne slaveri som et paraplybegrep som omfatter de juridiske begrepene menneskehandel, tvangsarbeid, gjeldsslaveri, slaveri og slavelignende praksiser, og tvangsekteskap (Walk Free Foundation, 2018, s. 140). Også de verste formene for barnearbeid omfattes av definisjonen (Walk Free Foundation, 2018, s. 141). I 2020 omtaler Walk Free moderne slaveri annerledes. Der heter det at rapporten fra 2018 dekker tvangsarbeid og tvangsekteskap, men ikke omfatter for eksempel salg av organer, som inngår i definisjonen av menneskehandel (Walk Free 2020a).

Andre er opptatt av den store usikkerheten rundt dataene og antakelsene som ligger til grunn for aggregerte estimater for moderne slaveri, og argumenterer for at bruken av «moderne slaveri» som samlebegrep i seg selv kan være mer til skade enn til nytte (Chuang 2015; Dottridge 2017; Gallagher 2017). De er kritiske til forsøk på å tallfeste utbredelsen av moderne slaveri ettersom det hverken finnes noen enighet om hvordan fenomenet skal defineres eller troverdige verktøy for å måle det, og fordi mangel på informasjon om den berørte populasjonen gjør det umulig å foreta statistiske utvalg representative for hele gruppen (se Gallagher 2017; Tyldum og Brunovskis 2005).

Mye forskning fokuserer derfor i stedet på ulike typer av grov utnyttelse som litteraturen, internasjonale konvensjoner og nasjonale lovverk er rimelig enige om definisjonene av. Én strategi er å bruke befolkningsundersøkelser i begrensede geografiske områder som utgangspunkt. En annen strategi er å gjøre undersøkelser blant personer som har hatt kontakt med rettssystemet og/eller hjelpeapparat og dermed er blitt bekreftet som ofre for menneskehandel (Tyldum og Brunovskis 2005; Cockbain og Kleemans 2019). En viktig begrensning er at personer som bryter med sosiale normer og stereotyper – slik som menn som er utsatt for seksuell utnyttelse – trolig i mindre grad enn andre blir fanget opp av rettssystem eller hjelpeapparat (Cockbain og Bowers 2019). Likevel kan forskning på mindre grupper og mer avgrensede fenomener gi verdifull informasjon relatert til moderne slaveri, ettersom slike studier gjerne gir presise beskrivelser av hva de egentlig måler, spesifiserer datagrunnlaget for konklusjonene som trekkes, og er åpne om studienes begrensninger.

Store spørsmål, vanskelige svar

Et viktig spørsmål i vurderinger av litteratur om moderne slaveri er hva informasjonen skal benyttes til. Store overslag av et løst definert fenomen på global basis forteller oss lite om hvordan et problem endrer seg eller hvilke tiltak som kan hjelpe. Måltrettet måling i lokale kontekster kan derimot være nyttig ut fra styringshensyn og utforming av tiltak.

Der estimatene for antall mennesker utsatt for moderne slaveri har økt betraktelig de siste to tiårene, har tall på barn involvert i barnearbeid blitt halvert siden 2000 (ILO, 2017). Imidlertid har reduksjonen i barnearbeid stagnert: I 2020 var det estimerte antallet for første gang litt høyere enn fire år tidligere, på ca. 160 millioner (ILO og Unicef, 2021). Det finnes ikke gode mål på hvor mange av disse som er utsatt for «de verste formene for barnearbeid», hvilket er det som regnes som en form for moderne slaveri (ILO og Unicef, 2021). Internasjonal anerkjennelse, konvensjoner, og økte reguleringer på de ulike nasjonale nivå, samt økt tilgang til skolegang fremheves som tiltak som har bidratt til reduksjon i barnearbeid (Thomas 2014; ILO 2018). Likevel er det ikke noen universelle svar på hva som virker: I Kina viser studier at økt tilgang til skolegang kan øke gapet mellom gutter og jenter som får mulighet til å gå på skole (Tang, Zhao, og Zhao 2020), mens i Sierra Leone kan det være helt nødvendig å jobbe i gruvedrift for å få mulighet til å få dekke utgifter til skolegang (Maconachie og Hilson 2016), og reformer i bomullsindustrien er funnet å ha positiv effekt på jenters, men ikke gutters tilgang til utdanning (Kazianga og Makamu 2017). Det finnes, med andre ord, ingen enkle løsninger i en kompleks og vanskelig debatt om moderne slaveri (Sadler 2020).

Rekruttering av barn og voksne til moderne slaveri/menneskehandel/tvangsarbeid eller de verste formene for barnearbeid kan sees på som det Steinfeld (2001) kaller «et valg mellom ubehagelige alternativ der man velger det minste ondet». Mennesker som er ofre for tvang har ikke nødvendigvis opplevd et tidspunkt i livet der de gikk fra å være fri til et liv i tvang. De er ikke nødvendigvis hjelpeløse individer uten handlingsrom til å påvirke egne liv; i stedet kan det dreie seg om mennesker som opplever vanskelige valg i umulige livssituasjoner (Bjørkhaug 2010). Det er ulike årsaker til at mennesker utnyttes, og løsninger på de store spørsmålene må ofte målrettes ut fra spesifikke lokale kontekster (Maconachie og Hilson 2016; Crane mfl. 2019). Denne sammenstillingen viser til ulike utfordringer, noen trender, og forskning som kan belyse denne kompleksiteten.

Tema 1: Funksjonsnedsettelse og risiko for utnyttelse

Nedsatt funksjonsevne innebærer tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner (Bufdir, 2020). Sårbarhet for menneskehandel, barnearbeid, tvangsarbeid eller tvangssekteskap blant personer med funksjonsnedsettelse er et tema som først har begynt å få oppmerksomhet i senere år, og det er store kunnskapshull på feltet (Carey og Peterson 2019; Puls 2018; Dowling 2016).

Det bør understrekes at personer med ulike funksjonsnedsettelse bare er spesielt sårbare når de mangler den sosiale støtten de har behov for (Herring 2016). Fouladvand og medforfattere argumenterer for at studier av menneskehandel/moderne slaveri ikke bør anse visse grupper som sårbare i seg selv. I stedet bør man vurdere om en viss situasjon innebærer økt sårbarhet for personer med funksjonsnedsettelse, men ikke i samme grad for andre (Fouladvand og Ward 2019). Dette er i tråd med nyere anvendelser og forståelser av sårbarhetsbegrepet, som argumenterer for at sårbarhet ikke må forstås som en kvalitet ved individer, men at det refererer til situasjoner eller systemer individene befinner seg i (Fineman, 2010). Enkelt sagt vil for eksempel den samme funksjonsnedsettelsen ha ulike implikasjoner om man bor i en velfungerende velferdsstat med omfattende støtteordninger enn om man bor i et land uten sosiale støtteordninger og hvor individene blir helt avhengige av sine nettverk. Det er ikke funksjonsnedsettelsen i seg selv som skaper sårbarheten, det er konteksten som avgjør hva den innebærer. Det kan også antas at i de tilfellene funksjonsnedsettelse gir økt risiko kan dette komme dette på toppen av andre faktorer som det er kjent at kan øke faren for å bli utsatt for moderne slaveri – slik som fattigdom, omsorgssvikt, rusmisbruk, hindringer for skolegang og tilhold på institusjoner.

Ofte er det vanskelig å benytte data fra store befolkningsundersøkelser til å forske på dette, ettersom utvalgsrammene ofte ekskluderer personer som grunnet kognitive eller fysiske funksjonsnedsettelse har vanskelig for å kommunisere med intervjuere. Individer som er relevante for å undersøke dette temaet kan falle utenfor utvalgsrammene i vanlige undersøkelser ettersom det kan hende personer med enkelte funksjonsnedsettelse i noen kontekster «gjemmes bort» og at arbeidende barn og voksne i tvangssituasjoner ikke defineres inn i husholdene som blir trukket ut til å delta i undersøkelser. Sammenstillinger av data og sammenligning mellom studier vanskeligjøres også av ulike og/eller uklare måter å definere og måle funksjonsnedsettelse, at de fleste studier er begrenset til spesifikke former for funksjonsnedsettelse mens mange studier av mer generell art ikke gjør det mulig å identifisere hvilken form for funksjonsnedsettelse som er undersøkt, i tillegg til at de ofte omhandler ulike og ulikt definerte former for moderne slaveri. Nedenfor fremhever vi noen nyere studier som tyder på at personer med funksjonsnedsettelse har økt risiko for å bli utsatt for moderne slaveri i visse situasjoner.

1.1 Menneskehandel til seksuelle formål

En svært relevant studie basert på gjentatte representative spørreundersøkelser for alle ungdommer som går på skole i USA undersøkte forekomst av seksuell utnyttelse blant alle kvinnelige respondenter. Den konkluderer med at risikoen for å være utsatt for menneskehandel for seksuelle formål var signifikant høyere for jenter med alvorlig fysisk funksjonsnedsettelse og lave kognitive evner, sammenlignet med risikoen for jenter som var i samme situasjon når det gjelder alle andre målte faktorer men ikke hadde funksjonsnedsettelse (Franchino-Olsen mfl. 2020). Imidlertid fant studien ingen signifikante forskjeller i risiko mellom jenter med milde eller moderate fysiske funksjonsnedsettelse, sammenlignet med jenter uten funksjonsnedsettelse.

Andre studier gir mer informasjon om hvordan funksjonsnedsettelse øker risikoen for personer som også med tanke på andre faktorer befinner seg i svært sårbare situasjoner. I det som kanskje er den første inngående studien av sammenhenger mellom kognitiv funksjonsnedsettelse og seksuell menneskehandel samlet Reid (2018) kvantitative og kvalitative data fra hjelpeapparatet i Florida angående 54 tilfeller av seksuell menneskehandel med mindreårige. 15 av tilfellene gjaldt jenter som hadde kognitiv funksjonsnedsettelse, mens 39 involverte jenter uten funksjonsnedsettelse. I likhet med mye annen litteratur fant studien at mange av ofrene for seksuell menneskehandel hadde vært utsatt for seksuelt misbruk, vold og omsorgssvikt i barndommen. Forskjellen mellom gruppene lå i at for de med funksjonsnedsettelse utløste dette i enda større grad enn for andre risikabel adferd som gjorde dem ekstra sårbare for menneskehandel: Blant jentene med funksjonsnedsettelse hadde enda flere rømt hjemmefra, og enda flere hadde misbrukt alkohol eller narkotika, enn blant de uten funksjonsnedsettelse (Reid 2018). Manglende evne til å forstå forskjellen mellom kjærester, menneskehandlere og sex-kjøpere økte også sårbarheten for jentene med funksjonsnedsettelse. Disse funnene er i tråd med forskning som viser at personer med funksjonsnedsettelse på grunn av isolasjon og ensomhet oftere enn andre kan bli utsatt for «mate crime», der gjerningspersonen er noen de ser som nærstående (Reid 2018).

Det finnes flere konkrete eksempler på at påfallende mange individer med funksjonsnedsettelse – især kognitive – er observert blant personer identifisert som ofre for menneskehandel av hjelpeapparatet i ulike land, for eksempel Moldova og Serbia (Somach og Surtees 2005). Fra studier som ikke fokuserer på menneskehandel er det kjent at barn og voksne med funksjonsnedsettelse oftere enn andre er utsatt for alle former for mishandling – inkludert seksuelt misbruk (Carrellas, Resko, og Day 2021; Sullivan og Knutson 2000; Hershkowitz, Lamb, og Horowitz 2007; Jones mfl. 2012). Imidlertid kan det hende vi vet mer om ofre for menneskehandel som har dårlige familieforhold nettopp fordi det er de som oftest kommer i kontakt med hjelpeapparatet, mens de som har velfungerende familier i større grad kan få hjelp fra dem (Brunovskis og Surtees 2007, 150–51).

1.2 Tvangsarbeid og kriminalitet

En litteraturgjennomgang om menneskehandel med tvangsarbeid som formål i Europa kom frem til at funksjonsnedsettelse og andre former for marginalisering er rapportert å være knyttet til sårbarhet for tvangsarbeid (Cockbain og Bowers 2019). Mens fysisk funksjonsnedsettelse ofte anses som en ulempe i forbindelse med arbeid kan det være en fordel innen tigging (Cockbain og Bowers 2019; Etieyibo og Omiegbe 2016). Personer med kognitive funksjonsnedsettelse kan også være spesielt sårbare for ikke-seksuell utnyttelse – for eksempel menn som oppfattes som litt «enkle» og er

avhengige av familie eller nettverk. Imidlertid kan slike ofre for menneskehandel være vanskelige å identifisere i krysskulturelle kontekster fordi hjelpeapparat og andre ikke klarer å skille mellom språkvansker eller manglende forståelse for samfunnet man befinner seg i, og lettere grader av kognitiv funksjonsnedsettelse. Dette ble påpekt som en bekymring i en nylig studie av menneskehandel i Norge (Brunovskis og Ødegård 2019, 83).

Carey og Peterson (2019) bemerker at mangel på ordinært arbeid kan gjøre personer med funksjonsnedsettelse spesielt sårbare for tvangsarbeid i USA, og samtidig er tvangsarbeid den formen for menneskehandel som i minst grad når rettssystemet. Det har forekommet rettssaker i USA og andre land de senere år der personer med funksjonsnedsettelse ble tvunget til å arbeide gratis innen jordbruk eller som tjenere (Carey og Peterson 2019; Beckwith 2016). Det beskrives også tilfeller der personer med funksjonsnedsettelse ble holdt fanget av gjerningspersoner som tok/stjal sosialstøtten deres (Carey og Peterson 2019).

Det finnes anekdotisk informasjon om menneskehandel av personer med funksjonsnedsettelse i rapporter. Global Report on Trafficking in Persons 2020 fant at ofrene hadde fysisk funksjonsnedsettelse før de ble utsatt for menneskehandel i tre prosent av 233 rettssaksoppssummeringer fra flere land. I ti prosent av sakene fant man mentale, nevrologiske eller adferds-problemer hos ofrene (UNODC 2020). De fleste sakene der ofrene var personer med fysisk funksjonshemming gjaldt menn, og alle var utsatt for «andre former for utnyttelse» enn tvangsarbeid eller seksuelle tjenester (denne kategorien gjelder hovedsakelig tvungen kriminalitet; i tillegg kommer tvangsekteskap og sjeldne tilfeller av ulovlig adopsjon).

Det amerikanske utenriksdepartementets «Trafficking in Persons Report» for 2020 nevner personer med funksjonsnedsettelse som spesielt sårbare for menneskehandel, og at de tvinges til tigging, tvangsarbeid, hushjelp, prostitusjon, narkotikahandel og annen kriminalitet i en rekke land (Department of State, USA 2020). Imidlertid gir rapporten ingen systematisk oversikt over omfanget av disse problemene og inneholder lite informasjon om kildene for påstandene. Rapporten peker også på at hjelpeapparatet som skal ivareta personer utsatt for menneskehandel i mange land ikke er tilpasset ofre med funksjonsnedsettelse.

1.3 Barnearbeid

I mange land er barnearbeid mer utbredt blant barn med funksjonsnedsettelse enn blant barn uten. Imidlertid er det kun de verste former for barnearbeid som regnes som moderne slaveri, og studier vi har funnet skiller ikke tydelig mellom de verste og andre former for barnearbeid.

En analyse av data fra 15 land i UNICEFs Multiple Indicator Cluster Surveys fant at barn og ungdom med funksjonsnedsettelse som hadde å gjøre med mental helse eller kognitiv funksjon hadde signifikant høyere risiko for å være utsatt for skadelig barnearbeid (Emerson og Llewellyn 2021). Barn med nedsatt sansefunksjon, mobilitet eller uttrykksfull kommunikasjon hadde derimot ikke høyere risiko enn de uten funksjonsnedsettelse. The Mexican National Survey of Girls, Boys, and Women (ENIM 2015) er velegnet for å studere sammenhenger mellom funksjonsnedsettelse og barnearbeid ettersom den er en av få befolkningsundersøkelser som inneholder indikatorer for begge disse fenomenene. I studier basert på denne undersøkelsen ble barn og ungdommer med alvorlige funksjonsvansker funnet å ha nesten dobbelt så høy sannsynlighet for å utføre barnearbeid som de uten funksjonsnedsettelse (Villalobos mfl. 2017; De Castro mfl. 2017).

Disse funnene kan ha å gjøre med at personer med funksjonsnedsettelse ofte lever under vilkår som gir økt risiko for barnearbeid: De tenderer til å bo i hushold med mer fattigdom, mindre utdanning, lavere arbeidsdeltakelse, dårligere helse og generelt dårligere levekår enn gjennomsnittet (Filmer 2008). For å bedre/øke forståelsen for hvilke tiltak som kan redusere forekomsten av de verste formene for barnearbeid blant personer med funksjonsnedsettelse er det behov for forskning om hvordan slike strukturelle risikofaktorer i kombinasjon med funksjonsnedsettelse påvirker sannsynlighet for å bli utsatt for spesielt skadelig barnearbeid.

1.4 Tvangsekteskap

Det er behov for mer forskning som sammenligner utsatthet for tvangsekteskap blant personer med ulike former for funksjonsnedsettelse med personer i tilsvarende livssituasjon uten funksjonsnedsettelse, i flere ulike deler av verden. Generelle spørreundersøkelser som inneholder spørsmål om både tvangsekteskap og funksjonsnedsettelse kan benyttes til videre forskning på tvangsekteskap generelt og blant personer med funksjonsnedsettelse spesielt.

Et stort forskningsprosjekt i Storbritannia fant at personer med læringsvansker hadde fem ganger så høy risiko for å bli utsatt for tvangsekteskap som personer uten slik funksjonsnedsettelse (R. Clawson mfl. 2020). Datagrunnlaget for dette funnet er solid; studien er basert på en analyse av saksdokumenter om alle tilfeller av tvangsekteskap rapportert inn til Storbritannias Forced Marriage Unit i 2009-2015. Menn med lærevanske ser særlig ut til å være mer utsatt enn andre menn: Studien anslo at de har like høy risiko for tvangsekteskap som kvinner med lærevansker, mens det i den øvrige befolkningen er høyere risiko for å bli tvangsgiftet blant kvinner enn blant menn (R. Clawson mfl. 2020; R. Clawson 2019). Studien ble fulgt opp av kvalitative intervjuer med omsorgspersoner for individer med funksjonsnedsettelse som har bakgrunn fra Sør-Asia (hvilket er den gruppen som i hovedsak knyttes til tvangsekteskap). Et ønske om å sikre at slektninger med funksjonsnedsettelse ble tatt vare på ble identifisert som den fremste motivet, i tillegg til kulturelle og religiøse forklaringer, og begrenset lovforståelse (McCarthy mfl. 2021).

1.5 Sårbarhet blant familiemedlemmer

Noen relativt nye studier tyder på at det er behov for mer forskning om risiko for utnyttelse ikke bare for individer med funksjonsnedsettelse, men også familiene deres – spesielt i land med dårlig/svak sosial beskyttelse. En kvasi-eksperimentell studie fra Kambodsja fant at fattigdom økte dramatisk i familiene til voksne personer som hadde fått amputert en arm eller et bein på grunn av landminer, og at funksjonsnedsettelse dermed utløste en ond sirkel som hadde negativ effekt også på den neste generasjonen i form av redusert skolegang og mer barnearbeid (Takasaki 2020). En kvalitativ studie fra Guatemala fant at både barn og kvinner som var i familie med personer med funksjonsnedsettelse ble trukket inn i utnyttende og farlig arbeid (Grech 2019).

1.6 Funksjonsnedsettelse som følge av moderne slaveri

Litteraturen grunnlag for å anta at det er risiko for funksjonsnedsettelse blant personer utsatt for grov utnyttelse. Flere studier har vist en sterk sammenheng mellom utnyttelse og helseproblemer, men det er et problem at slike studier ikke følger individene over flere år, og det er dermed vanskelig å fastslå hvorvidt helseproblemene

avtar eller blir borte over tid, eller om de kan bli permanente og/eller utgjøre en funksjonsnedsettelse.

Personer som er hjulpet ut av menneskehandel har ofte tegn til funksjonsnedsettelser og/eller mange mentale, fysiske eller kognitive vanskeligheter (Iglesias-Rios mfl. 2018; H. J. Clawson mfl. 2009; Estes og Weiner 2001; Oram mfl. 2012). Imidlertid er det i mange tilfeller uklart om disse tilstandene var tilstede på forhånd eller om helseproblemene oppsto som en konsekvens av at de var utsatt for menneskehandel.

En undersøkelse blant 68 urbefolkningskvinner utsatt for menneskehandel i Mexico spurte kvinnene direkte om de hadde skader eller funksjonsnedsettelser som hadde oppstått etter at de kom inn i menneskehandel (Acharya 2019). Over halvparten rapporterte at de hadde fått nedsatt hørsel, omtrent en tredel at de hadde nedsatt bevegelsesevne, og noen fortalte at de hadde fått dårlig syn, taleproblemer eller hjerneskode. Det var spesielt mange som rapporterte om fysisk funksjonsnedsettelse blant kvinner som hadde vært utsatt for seksuell utnyttelse eller tvunget til å tigge eller arbeide som hushjelp. Nesten alle opplyste at de led av depresjon og at de hadde dårlig mental helse. Tilsvarende viste en studie av 99 ofre for menneskehandel i Moldova at 29,5 % rapporterte om dårlig fysisk helse. I hele utvalget rapporterte mange om smerter (hodesmerter (65,7 %), ryggmerter (45,5 %), underlivssmerter (32,5 %) og magesmerter), problemer med tennene (25,2 %), hukommelsesproblemer (26,1 %) og utmattelse (15,8 %). I tillegg rapporterte de fleste i utvalget at de hadde vært utsatt for skader, og en tredel hadde vært skadet flere ganger (Nazaria, Ciubotaru, Lozan, & Terzioglo, 2021). Begge disse studiene er det vanskelig å generalisere fra, siden det kan være betydelige skjevheter i utvalgene. Like fullt gir de et bilde av mulige helsekonsekvenser av utnyttning.

Noen studier gir indikasjon på årsakssammenheng mellom moderne slaveri og psykiske helseproblemer. For eksempel viste Hossain og kolleger (2010) basert på en undersøkelse blant 204 jenter og kvinner registrert som ofre for menneskehandel i hjelpeapparatet i mange ulike europeiske land at vold i forbindelse med menneskehandel hang sammen med PTSD, depresjon og angst. Uavhengig av voldsbruk var nivåer av depresjon og angst høyere desto lengre kvinnene hadde vært i menneskehandel (Hossain mfl. 2010). Studier av personer i hjelpeapparatet i flere land i sørøst-Asia fant også at mange hadde blitt utsatt for seksualisert eller annen fysisk vold i forbindelse med menneskehandel (Iglesias-Rios mfl. 2018), og at overleverer som hadde opplevd ekstrem arbeidstid, frihetsbegrensning, dårlige levekår, trusler og grov vold i forbindelse med menneskehandel hadde høyere sannsynlighet enn andre for å ha symptomer på depresjon, angst og post-traumatisk stress (PTSD) (Kiss mfl. 2015). Flere studier i Storbritannia viser at mange overleverer rapporterte å ha vært utsatt for seksualisert eller annen vold, og at mange viste tegn på depresjon, angst og PTSD (Stanley mfl. 2016; Turner-Moss mfl. 2014; Oram mfl. 2016)

Tema 2: Kvinner og barn/unge som er ofre for moderne slaveri

Til tross for mye politisk og juridisk oppmerksomhet rundt kvinner og barn som er ofre for moderne slaveri og/eller menneskehandel er det mangel på empirisk fundert, rigorøs forskning om temaet (LeBaron et al. 2018). På grunnlag av GSI anslår Walk Free at kvinner og jenter utgjør 71 prosent av de 40,3 millioner estimerte ofrene for moderne slaveri – herunder 99 prosent av ofre for tvungen seksuell utnyttelse, 84 prosent av ofre for tvangsekteskap, og 58 prosent av ofre for tvangsarbeid. Ifølge GSI-estimatene arbeidet kvinnelige ofre for tvangsarbeid oftest i overnattings/hotell og serveringsbransjen, og de var hushjelper (Walk Free 2020b). Imidlertid er det som nevnt innledningsvis enorm usikkerhet rundt disse tallene, og rapporten gir ingen informasjon om konfidensintervaller eller andre vurderinger av i hvilken grad disse tallene kan antas å være korrekte.

UNODCs Global Report on Trafficking in Persons er basert på offisiell statistikk fra 148 medlemsland i 2018 (der dette manglet ble det brukt data fra 2019, 2017 eller 2016). Det er betydelige svakheter også ved disse tallene: De viser til tilfeller som er blitt oppdaget, anerkjent av statlige myndigheter som menneskehandel, og som de enkelte lands myndigheter ønsker å viderebringe informasjon om. Samtidig er det mer klarhet rundt hva tallgrunnlaget og svakhetene er enn for GSI-estimatene/-statistikken (Bouché og Bailey 2020). Antallet personer rapportert inn til FN som ofre for menneskehandel har økt jevnt siden 2003 og nådde 49032 i 2018 (UNODC 2020, 25). Økningen må sees i lys av at det i samme periode har vært et økende internasjonalt fokus på bekjempelse av menneskehandel og at svært mange land derfor har bygget opp et system for å avdekke og rapportere om menneskehandel. Det er verdt å huske på at for eksempel Norge ikke hadde noen egen straffebestemmelse om menneskehandel før i 2004, og heller ikke noe apparat for å registrere eller bistå mulige ofre. 46 prosent av menneskehandels-ofrene registrert av UNODOC var voksne kvinner og 19 prosent mindreårige jenter, mens 20 prosent var menn og 15 prosent mindreårige gutter (UNODC 2020, 25). I det følgende går vi nærmere inn på litteratur om kjønnsfordeling blant ofre for moderne slaveri innen ulike sektorer.

2.1 I hvilke sektorer og hvor i leverandørkjeden befinner de seg?

Det er tydelige sammenhenger mellom kjønn, alder og hvilken sektor personer som er registrert som ofre for menneskehandel befinner seg i (UNODC 2020, 12). Men dette er begrenset til tilfeller som er oppdaget og registrert. Det er sannsynlig at ofre som avviker fra de vanligste funnene - slik som menn utsatt for seksuell utnyttelse eller kvinner/jenter i fiskeri - i større grad enn andre blir oversett eller opplever andre barrierer mot å søke hjelp, og derfor ikke blir fanget opp av myndigheter og/eller hjelpeapparat (Brunovskis og Surtees 2019; Cockbain og Bowers 2019; Greenbaum, Yun, og Todres 2018; Surtees 2008), og at de derfor kan være underrepresenterte i

statistikkene. Litteraturen viser også at det er langt fra uvanlig at kvinner er gjerningspersoner og ikke bare ofre for menneskehandel (Wijkman og Kleemans 2019; Qiu, Zhang, og Liu 2019; Reid 2018).

Det er fremdeles store kunnskapshull knyttet til hvor stort omfanget av grov utnyttelser er i leverandørkjeden,¹ og ulike studier understreker hvordan det er vanskelig å dra et skille mellom hva som er grov utnyttelse og hva som er såkalte mindre former for utnyttelse (Chuang 2015; Strauss og McGrath 2017; LeBaron 2018). Til tross for at moderne slaveri i leverandørkjeden har fått økt oppmerksomhet fra myndigheter, bedrifter og sivilsamfunn (Nolan og Bott 2018; LeBaron 2021) inneholder ILOs globale estimater ingen anslag over antall barn og kvinner som er direkte involvert i moderne slaveri i den internasjonale eller nasjonale leverandørkjeden (Thomas 2014). Nyere litteratur viser til hvordan det er gjort relativt få studier på tvangsarbeid blant kvinner og deres ulike roller i leverandørkjeden, på tross av et stort omfang av studier på sårbare kvinner i arbeidslivet (LeBaron og Gore 2020; Crane mfl. 2019; LeBaron 2018; 2015). I tillegg er det mangel på kunnskap om hvordan kjønnsbaserte ulikheter påvirker de ulike arbeidsforholdene, som igjen gjenspeiler utfordringene med å tilrettelegge for gode intervensjoner. Det mangler fremdeles en god forståelse på hvordan kjønnsbaserte relasjoner kan skape ulike maktforhold som kan påvirke hverandre eller forsterke sårbarhet hos ulike grupper. Palumbo og Sciarba viser også til hvordan det er viktig med en helhetlig forståelse av hvilke strukturelle faktorer som skaper sårbarhet blant kvinner som ofre for menneskehandel (Palumbo og Sciarba 2015).

I det følgende sammenstiller vi kunnskap om utbredelse av kvinner og barn innen menneskehandel med seksuell utnyttelse som formål, samt tvangsarbeid og barnarbeid som hushjelp og barnesoldat og i sektorene jordbruk, fiske og tekstilindustri. Samtidig går vi inn på kunnskap om hvor i leverandørkjedene kvinner og barn/unge utsatt for menneskehandel kan ha en tendens til å befinne seg og hvorfor.

2.1.1 Seksuelle formål

Både den grå litteraturen og fagfelleverdert, empirisk basert forskning tyder på at kvinner og jenter utgjør et flertall blant personer utsatt for menneskehandel med seksuell utnyttelse som formål. Blant ofrene rapportert inn til UNODC rundt 2018 hadde omtrent halvparten vært utsatt for menneskehandel med seksuell utnyttelse som formål. 77 prosent av de voksne kvinnene og 72 prosent av jentene vært utsatt for seksuell menneskehandel, sammenlignet med 17 prosent av mennene og 23 prosent av guttene (UNODC 2020).

Mer inngående, akademiske studier av informasjon registrert av hjelpeapparatet i Storbritannia fant at færre enn halvparten av ofre for menneskehandel hadde vært utsatt for menneskehandel til seksuelle formål og at de som hadde vært utsatt for tvangsarbeid utgjorde en større andel av ofrene (Cockbain og Bowers 2019; Oram mfl. 2016). Men også disse fant at kvinner utgjorde det store flertallet av ofre for menneskehandel med seksuell utnyttelse som formål. Av de 2630 personene som var bekreftet som ofre for menneskehandel var 62 prosent kvinner, og kvinner utgjorde 97

¹ Med utgangspunkt i EU og OECDs begrepsbruk definerer vi leverandørkjeden som 'alle vare- og tjenesteytende virksomheter som leverer innsatsfaktorer til virksomhet, og har en direkte tilknytning til selskapets forretningsvirksomhet, produkter eller tjenester. Leverandørkjeden omfatter de aktiviteter, organisasjoner, aktører, teknologier, informasjon, ressurser og tjenester som er involvert i prosessen med å flytte og bearbeide et produkt fra råvarestadiet til et ferdig produkt (Barne- og familiedepartementet 2019, s. 22)'.

prosent av bekreftede ofre for menneskehandel med seksuell utnyttelse som hovedformål (Cockbain og Bowers 2019).

Et eksempel fra Asia er Iglesias-Rios og kollegers spørreundersøkelse blant omtrent 1000 personer – ca halvparten av dem kvinner – som var i kontakt med organisasjoner som hjelper tidligere ofre for menneskehandel i Kambodsja, Thailand og Vietnam (Iglesias-Rios mfl. 2018). De fleste kvinnene hadde blitt utnyttet til seksuelle tjenester, tvangsekteskap, underholdning og dansing. Dette i kontrast til mennene, som hovedsakelig hadde blitt utnyttet i sektorer relatert til husdyrhold, jordbruk og fiske, bygg –og anlegg og fabrikkarbeid (Iglesias-Rios mfl. 2018).

En gjennomgang av studier av kommersiell seksuell utnyttelse av barn i Europa fant ingen solid statistikk for omfanget, men antyder likevel at det er økende (Benavente mfl. 2021). Heller ikke i USA finnes det systematiske data om barn som blir kommersielt utnyttet seksuelt, men det er estimert at mellom 244 000 og 325 000 barn står i risiko for slik utnyttelse (f.eks. hjemløse barn) (Greenbaum, Yun, og Todres 2018).

2.1.2 Tvangsarbeid og barnearbeid

Kunnskapsmangelen er spesielt stor når det gjelder tvangsarbeid (Cockbain, Bowers, og Dimitrova 2018). Selv om seksuell utnyttelse var det mest vanlige formålet i UNODCs menneskehandels-data har studier basert på lokale datakilder i Storbritannia funnet at tvangsarbeid var det vanligste formålet (Cockbain og Bowers 2019; Oram mfl. 2016). Imidlertid rapporteres det ofte at det er flere menn enn kvinner blant ofre for tvangsarbeid til andre formål enn seksuell utnyttelse (Turner-Moss mfl. 2014; Cockbain, Bowers, og Dimitrova 2018; Iglesias-Rios mfl. 2018). Blant de nyeste statlig innrapporterte tallene på ofre for menneskehandel hadde 14 prosent av kvinnene og 21 prosent av jentene blitt utsatt for tvangsarbeid, sammenlignet med 67 prosent av mennene og 66 prosent av guttene (UNODC 2020, 28). I studien fra Storbritannia utgjorde menneskehandel med tvangsarbeid som hovedformål de fleste tilfellene (45 prosent, mens seksuell utnyttelse var hovedformål for 42 prosent av tilfellene, og ofre som skulle utnyttes til husarbeid utgjorde 13 prosent) (Cockbain og Bowers 2019).

Antall barnearbeidere i verden ser ut til å være redusert de siste tiårene (ILO 2017). Imidlertid ser det ut til at fremskrittene når det gjelder barnearbeid stagnerte med Covid-19: I 2020 estimerte ILO og Unicef at ca. 160 millioner barn var utsatt for barnearbeid, hvorav 79 millioner i «skadelig» (hazardous) barnearbeid (ILO og Unicef, 2021).

Barnearbeid deles gjerne inn i tre hovedkategorier: (i) lønnet arbeid utenfor hjemmet; (ii) ulønnet arbeid utenfor hjemmet; og (iii) familiearbeid eller husarbeid. Barn i arbeid utenfor hjemmet innenfor sektorer som jordbruk, fiske og skogbruk har fått størst internasjonal oppmerksomhet, mens barnearbeid innenfor ulike typer tjenesteyting (tigging, jobb som hushjelp/, bygningsarbeid) og husarbeid (passe barn, hente vann og ved etc.) har fått mindre fokus i den akademiske litteraturen (Putnick og Bornstein 2016). Spesielt jenter kan havne i en dobbeltrolle der de (primært) gjør lønnet arbeid, men samtidig/ i tillegg utfører/pålegges husarbeid (Murray 2013; Carter 2017).

Eksisterende kunnskap tyder på at utbredelsen av kvinner og barn som arbeider under tvang varierer betydelig mellom ulike sektorer. I det følgende går vi nærmere inn på kunnskap om kvinner og barn i tvangsarbeid/barnearbeid som hushjelper; innen jordbruk, fiskeri, og tekstil; og som barnesoldater.

2.1.3 Hushjelp

Litteraturen tyder på at kvinner og jenter er overrepresentert i tvangsarbeid som hushjelp/tjenere. International Organization for Migration (IOM) Counter-Trafficking Data Collaborative samler data organisasjoner som hjelper ofre for menneskehandel over hele verden. 88 prosent ofre for menneskehandel registrert som hushjelp i databasen var kvinner/jenter og 12 prosent var menn/gutter; barn utgjorde til sammen 12 prosent av ofrene, mens 87 prosent var voksne (UNODC 2020, 98). Studien av ofre i Storbritannia kom frem til nesten samme tall - 87 prosent av de som hadde blitt utsatt for menneskehandel med hushjelp som formål var kvinner (Cockbain og Bowers 2019).

UNODCs gjennomgang av rettsdokumenter innrapportert av medlemslandene fant også at de fleste registrerte ofrene var voksne kvinner. På grunnlag av rettsdokumentene påpeker UNODC-rapporten et tilsynelatende særtrekk ved tvangsarbeid som hushjelp: Ekstreme nivåer av vold, misbruk og utnyttelse utført av personer som vanligvis ikke regnes som «profesjonelle» kriminelle, men i stedet er medlemmer av husholdene der ofrene jobber og utnyttes (UNODC 2020, 100–101). Det var også noen tilfeller der barn – både gutter og jenter – hadde blitt utsatt for menneskehandel med formål å benyttes som hushjelp (UNODC 2020, 97).

Et spesifikt fenomen som er nokså grundig undersøkt gjelder såkalte restavøk; barn som bor i andre familier enn sine egne i Haiti. Et flertall av disse er jenter, men et lang fra ubetydelig mindretall er gutter (Haydocy, Yotebieng, og Norris 2015; Sommerfelt 2015). I mange tilfeller omfatter ordningen barnearbeid - de fleste av jentene jobber som hushjelp i byene, mens guttene jobber i jordbruk på landsbygda (Sommerfelt 2015). Imidlertid er det tvilsomt om restavøk er spesielt sårbare for de verste formene for barnearbeid (Sommerfelt 2015).

2.1.4 Landbruk, fiskeri, skog og husdyrhold

Definisjonen av 'Agriculture' i ILOs statistikk omfatter delsektorer som jordbruk, fiskeri, havbruk, skogbruk og husdyrhold (ILO u.å.). I det følgende omtaler vi denne sektoren som «jordbruk».

LeBaron og Gore (2020) viser til hvordan det fremdeles mangler en helhetlig forståelse av hvordan maktforhold mellom kvinner og menn er med på å påvirke grov utnyttelse i leverandørkjeden innen jordbruk. Deres funn fra kakaoindustrien i Ghana viser til at oppmerksomheten rundt kakaosektoren blir oppfattet som 'mannsarbeid' da flest menn arbeider innenfor denne sektoren, men antyder at det likevel er kvinnene som er mest utsatt for den mest alvorlig form for utnyttelse. Deres studie identifiserte fem mekanismer som kan bidra en forståelse for hvorfor kvinner er mer sårbare enn menn: (1) Kjønnede normer og arbeidsfordeling (2) Betalingsmetoder og ulikheter i lønn (3) ulik tilgang til land (4) manglende tilgang til juridisk hjelp og (5) ansvar i hjemmet (LeBaron og Gore 2020).

I motsetning til den utbredte forestillingen om at et flertall av barnarbeidere har betalt arbeid i industrien, tyder forskningen på at brorparten av barnarbeiderne jobber på familiegården sin eller i familiebedriften, med eller uten betaling – oftest det siste (Putnick og Bornstein 2016; Carter 2017; Dammert mfl. 2018; ILO 2017). Noe litteratur har en relativt pragmatisk og «forståelsesfull» tilnærming til hvorfor barn deltar i landbruket (Babo 2014; Pocock mfl. 2016). Likevel regnes jordbruk som en av de tre farligste sektorene for barn å arbeide i med hensyn til dødelighet, ulykker og sykdom. Food and Agriculture Organization (FAO) anslår at nesten 60 prosent av barn (5-17 år) som gjør farlig barnearbeid finnes innenfor denne sektoren, og at de fleste av disse er gutter (FAO 2017). Dette kan ha å gjøre med at gutter og menn antas

å ha de mest fysisk krevende arbeidsoppgavene; men samtidig tenderer jentene til å være dobbeltarbeidende og dermed jobbe flere arbeidstimer enn guttene (Pocock mfl. 2016). Det mye usikkerhet rundt dette: Det er vanskelig å kartlegge barna – spesielt jentene - og hva slags forhold de lever under ettersom mye jordbruk er del av den uformelle sektoren (Thomas 2014; Murray 2013). I tillegg viser FAO og ILO til at selv om jentene ikke arbeider med den jobben som er mest farlig for helse, kan de likevel være mer utsatt for seksuell utnyttelse enn guttene (FAO 2017; ILO 2018).

Hovedfokuset i det offentlige ordskiftet, så vel som i organisasjoner, har vært på sektorer der kunden har et forhold til sluttproduktet, slik som sukker, kakao, sigaretter og bomull (Thomas 2014; Sadler 2020). Barnarbeid i andre og ofte mindre subsektorer innenfor jordbruk (på engelsk under fellesbetegnelsen agriculture) har fått mindre oppmerksomhet, slik som grønnsaksdyrking, storfeoppdrett, ris, fisk og skogbruk (Thomas 2014; Sabates-Wheeler og Sumberg 2020).

Til tross for at et høyt antall barn arbeider i jordbrukssektoren, finnes det fremdeles svært begrenset kunnskap om hvor i leverandørkjeden barn som er ofre for moderne slaveri befinner seg i leverandørkjeden (Biel 2014; Le 2014). En av utfordringene med å samle data om barns plass i leverandørkjeden, er at barna som befinner seg eksempelvis i sukkerproduksjon beveger seg inn og ut av arbeid som betegnes som «verste form». Likevel, de fleste arbeidsoppgavene tidlig i leverandørkjedene regnes som farlige for barn. Den farligste jobben i sukkerindustrien er innhøsting, samt sprøyting av plantevern- og ugressmidler, som kan utsette barn og ungdom for farlige kjemikalier. Den mest fysiske krevende jobben blir utført av gutter i ungdomsalder, mens yngre barn ofte får lettere arbeidsoppgaver (Schwarzbach og Richardson 2014; Ruggeri og Corsi 2019).

Arbeid i fiskerisektoren er fysisk hardt, og det antas å i hovedsak være menn og gutter som er involvert i slikt arbeid—som er regnet blant de verste formene for barnarbeid (Carter 2017). Kunnskap om tvangsarbeid i leverandørkjeden til fiskerinæringen begynner å bli bedre, men inneholder lite om hvor barn og kvinner befinner seg i leverandørkjeden (Stringer, Whittaker, og Simmons 2016; Carter 2017; Molland 2019; Murphy 2018). Barnarbeid eksisterer i alle ledd av fiskerinæringen, som innhøstingen av fisk på båten, på land eller ute på havet på fiskeplattformer, og i foredlingen av råvarene, men det finnes ikke global statistikk på omfanget av fenomenet. ILOs data tilsier at gutter i overveiende grad deltar i å fange fisken, som regnes som en av den tøffeste formen for barnarbeid, mens jenter i større grad/hovedsakelig jobber med å foredle fisken/ i foredlingsindustrien (FAO 2018).

2.1.5 Tekstilsektoren

Kvinnene i tekstilfabrikker har ofte vanskelige arbeidsforhold, og spesielt i de små bedriftene er arbeid preget av grov utnyttelse av unge jenter og kvinner. Men litteraturen om kvinners rolle i tekstilfabrikkene (Ready-Made Garment, RMG) i Bangladesh viser at kvinners rolle i arbeidslivet handler om mer enn lav lønn, helseproblemer, lange arbeidsdager og tidlig pensjonsalder. Den viser samtidig til hvordan kvinners arbeid i tekstilsektoren er med på å styrke deres sosioøkonomiske posisjon. RMG er landets største eksportvare, og omtrent 80 prosent av 4 millioner arbeidere i tekstilindustrien er kvinner (Quayyum 2019; Labowitz og Baumann-Pauly 2014; Akhter, Rutherford, og Chu 2019; Alamgir og Banerjee 2019).

Barnarbeid er også utbredt i RMG-sektoren i Bangladesh. Hele 93 prosent av alle barn som jobber i tekstilindustrien finnes i små fabrikker og bedrifter, og jenter under 15 år er foretrukket fordi de ikke har reproduktivt ansvar, er ugift og kan arbeide for mindre inntekt (Kamruzzaman og Hakim 2018). Forskning viser hvordan tiltak rettet

mot den formelle sektoren med mål om å eliminere barnarbeid kan føre til utilsiktede konsekvenser ved at barnarbeiderne flytter over til den uformelle leverandørkjeden i Bangladesh for å overleve når de blir nektet arbeid i den formelle sektoren (Haq mfl. 2020).

Barnarbeid i bomullsproduksjon er rapportert fra Argentina, Azerbaijan, Benin, Brazil, Burkina Faso, China, Egypt, India, Kazakhstan, Kirgisistan, Mali, Pakistan, Paraguay, Tajikistan, Turkey, Turkmenistan, Uzbekistan og Zambia (Carter 2017). Å plukke bomull er hardt arbeid, og innebærer å stå krumbøyd i timevis, blodige hender, og tunge løft. ILO regner arbeid i bomull som en av de verste formene for barnarbeid. Men det er en stor industri, som innebærer god inntekt for noen, men ikke nødvendigvis for dem som gjør den tøffeste jobben. Bomull er en råvare som forsyner tekstilindustrien. Uzbekistan er eksempel på et land som har statsorganisert tvangsarbeid for å holde prisnivået lavt og ha kontroll over næringskjeden, og et land der barnarbeid har vært omfattende/utbredt. Dette er nå i ferd med å snu etter at myndighetene innledet et samarbeide med ILO i 2013. Eksempelvis er barnarbeid i ferd med å bli eliminert fra bomullsplantasjene (Jurewicz 2014; McGuire og Laaser 2018).

2.1.6 Barnesoldater

Barn som rekrutteres eller kidnappes inn i væpnede grupper opplever en av de verste og mest usynlige form for tvunget arbeid (Puente Aba 2020). Globale estimater over antall barnesoldater er vanskelig å utarbeide, og kan også være politisk betent (Hatløv, Pedersen, og Sommerfelt 2016; Conradi 2013; Hurtado, Dosdad, og Hernandez 2018). Litteraturen peker likevel på hvordan gutter og jenter i væpnede styrker involverer tvangsarbeid av ulik form (Faulkner, Powell, og Lasley 2019). Både gutter og jenter blir rekruttert inn i væpnede styrker, men jenters rolle i væpnet krig, utover å bli seksuelt utnyttet, er fremdeles underkommunisert i litteraturen (Vaha og Vastapuu 2018; Martuscelli og Bandarra 2020).

2.2 Covid-19 og endringer i kvinners sårbarhet for moderne slaveri

Vi har ikke funnet forskning som påviser en direkte sammenheng mellom Covid-19 og noen form for moderne slaveri, eller at sårbarhet for moderne slaveri har økt mer for kvinner enn for menn som følge av pandemien. Imidlertid presenterer en mengde rapporter og flere forskningsartikler argumenter som tyder på at kvinner *kan* bli ekstra sårbare for menneskehandel i kjølvannet av Covid-19-pandemien. I det følgende presenteres de viktigste antakelsene som ligger til grunn for disse argumentene, samt referanser til forskning som understøtter antakelsene.

- 1 Kvinner er sårbare for moderne slaveri (se avsnitt 2.1)
- 2 Tidligere tilfeller av sykdomsutbrudd eller andre kriser har vært fulgt av økning i faktorer som antas å øke risikoen for moderne slaveri (Cameron mfl. 2021; McAlpine, Hossain, og Zimmerman 2016) og økning i antall registrerte tilfeller av menneskehandel ut av de rammede landene (Worsnop 2019; Akgul, Gurer, og Aydin 2021).
- 3 Økonomiske vanskeligheter (fattigdom) er blant de viktigste risikofaktorene som gir sårbarhet for moderne slaveri/menneskehandel (bl.a. Latham-Sprinkle mfl. 2019; Seo-Young 2015; Perry og McEwing 2013; UNODC 2020). Kvinnedominerte sektorer med begrensede sosiale sikkerhetsnett - som tekstilproduksjon og småforretninger - er hardt rammet av nedstengninger som følge av pandemien,

- dermed har mange kvinner mistet jobben eller fått redusert inntekt (Anner 2020; Hewamanne 2021; Ranchhod og Daniels 2021; U.S. Bureau of Labor Force Statistics (BLS) 2020; ILO 2020). I tillegg kan tap av arbeid eller inntekt hos menn gi økonomiske vansker/utfordringer for kvinner i deres familier i land med lite sosiale sikkerhetsnett og patriarkalske samfunnsstrukturer (Agarwal 2021).
- 4 Mangel på eller avbrutt skolegang antas å øke risikoen for moderne slaveri (Stoltz mfl. 2007; Silverman mfl. 2007), særlig i form av barneekteskap² (Glynn mfl. 2018; Wodon og Yedan 2017). Flere rapporter nevner at jenter har spesielt høy risiko for avbrutt skolegang grunnet skolestengninger under pandemien (Special Rapporteur on contemporary forms of slavery 2020; Walk Free 2020b), men vi har ikke funnet studier som viser at dette faktisk har skjedd ennå. Flere undersøkelser på senere tidspunkt må til for å fastslå om kjønnsulikhet i skolegang øker på lengre sikt i etterkant av pandemien.
 - 5 Vold i hjemmet gir sårbarhet for moderne slaveri (se f.eks Herrington og McEachern, 2017). Faktorer som øker kvinners utsatthet for vold i hjemmet ble forverret under covid-19-pandemien (Sánchez mfl. 2020), og innrapportert vold mot kvinner har økt (Sánchez mfl. 2020; Pattojoshi mfl. 2021).
 - 6 Ulikhet mellom kjønnene øker risikofaktorer som antas å gjøre kvinner sårbare for moderne slaveri (Cameron mfl. 2021). Ulikhet mellom kvinner og menn har økt som følge av covid-19-pandemien (Carli 2020; Blundell mfl. 2020).

2.3 Seksualisert vold i forbindelse med tvangs –og barnearbeid

Seksualisert vold er antatt å være svært utbredt i forbindelse med praksiser som omtales som 'moderne slaveri', men det ingen pålitelig tallfesting av nøyaktig *hvor* utbredt det er. Likevel gir forskningen informasjon om forekomst av seksualisert vold blant visse grupper som er eller har vært utsatt for tvangsarbeid og barnearbeid. UNODC har analysert 387 innrapporterte rettssaker fra medlemslandene der det fremkom informasjon om grad av vold i noe stadium av menneskehandels-prosessen. Det ble nevnt bruk av «ekstrem vold og/eller seksualisert vold» mot 22 prosent av ofrene (UNODC 2020, 53).

Noen typer tvangs –og barnearbeid kan anses å utgjøre seksualisert vold i seg selv; dette gjelder kategorien ILO kaller 'tvungen seksuell utnyttelse av voksne og kommersiell seksuell utnyttelse av barn' (Forced sexual exploitation of adults and commercial sexual exploitation of children). De fleste av tilfellene som ble oppdaget og rapportert inn til UNODC gjelder menneskehandel med seksuell utnyttelse som formål: 50 prosent av ofrene registrert i 2018 eller nærliggende år hadde vært utsatt for denne formen for menneskehandel (UNODC 2020, 33). Intervjuer med 150 personer som tidligere har vært utsatt for menneskehandel i Storbritannia fant at 66 prosent av kvinnene rapporterte at de hadde vært tvunget til sex mens de var i menneskehandel (Oram mfl. 2016).

Det nevnes hyppig at risiko for seksualisert vold er stor også innen tvungen arbeidsutnyttelse som ikke i seg selv utgjør seksuell utnyttelse. Forskningen viser til flere eksempler på dette i avgrensede grupper. I intervjuer med personer som hadde vært utsatt for menneskehandel i Storbritannia kom det frem at mange av de som

² Barneekteskap regnes som en form for tvang, og tvangsekteskap defineres blant annet av GSI som en form for moderne slaveri. Imidlertid er det betydelig uenighet rundt hvorvidt alle former for barneekteskap/tvangsekteskap bør regnes for å utgjøre moderne slaveri (se f.eks Chuang 2015; Dorrige 2017; Gallagher 2017). Mye av litteraturen fokuserer på hvordan barneekteskap kan forårsake avbrutt skolegang snarere enn omvendt.

hadde blitt tvunget til annet arbeid også blitt utsatt for seksualisert vold (Stanley mfl. 2016; Oram mfl. 2016).

Hushjelper ser ut til å være mer utsatt for seksualisert vold: 15 prosent av menneskehandels-ofrene registrert i databasen IOM CTDC som hadde vært tvunget til å fungere som hushjelper opplyste at de hadde vært utsatt for seksualisert vold (UNODC 2020, 100). Dette er en mye høyere andel enn blant de utsatt for tvangsarbeid innen jordbruk (3 prosent registrert som utsatt for seksualisert vold), bygg –og anlegg (1 prosent) eller produksjon (6 prosent). En mulig årsak til at hushjelper i større grad enn andre i tvangsarbeid kan bli utsatt for seksualisert vold er at de oftest bor i private hjem under ekstrem isolasjon (UNODC 2020, 101). En rekke studier viser at mange kvinner som migrerer til land i Midt-Østen for å arbeide som hushjelper er blitt utsatt for seksualisert vold av arbeidsgiverne sine, men disse studiene skiller ikke mellom tilfeller der hushjelper er utsatt for tvangsarbeid, og andre hushjelper (Demissie 2018). Studier fra Storbritannia viser også betydelig forekomst av seksualisert vold mot kvinner som hadde vært tvunget til å arbeide som hushjelper: For eksempel rapporterte 54 prosent av hushjelpene i en intervjustudie med 150 menneskehandels-ofre at de hadde blitt tvunget til sex i perioden da de ble utsatt for menneskehandel (Oram mfl. 2016).

I Haiti fant en studie av nasjonale befolkningsundersøkelser at både jenter og gutter som har vært restavèk i barndommen hadde høyere odds for å rapportere at de har opplevd seksualisert vold, sammenlignet med personer som aldri hadde vært restavèk (Gilbert mfl. 2018). Imidlertid finner to andre nasjonale spørreundersøkelser at restavèk på flere måter hadde det bedre enn andre barn: De hadde lavere sannsynlighet for å ha opplevd mishandling og sult enn andre (Haydocy, Yotebieng, og Norris 2015), og lavere sannsynlighet for å ha vært utsatt for avstraffelse i form av fysisk vold enn barn som bodde med sine egne familier (Sommerfelt 2015). Disse to spørreundersøkelsene var ikke retrospektive, men undersøkte levekår på det tidspunktet undersøkelsene ble foretatt (i 2012 og 2014). De hadde ikke spesifikke spørsmål om seksualisert vold, men brukte andre indikatorer for fysisk mishandling.

Jenter som jobber som bærere – ‘Kayayei’ - i storbyer i Ghana antas også å være spesielt utsatt for seksualisert vold (Bermudez mfl. 2020; Balfour mfl. 2020; Iddrisu Abu 2020). Kayayei regnes som skadelig barnearbeid, selv om det er uklart hvor ofte dette faller under definisjonen av de verste formene for barnearbeid.

De få kvinnene som er utsatt for tvangsarbeid innen jordbruk kan være spesielt sårbare for seksualisert vold. En gjennomgang av eksisterende litteratur om seksualisert vold mot kvinnelige gårdsarbeidere i USA konkluderte med at denne gruppen er spesielt utsatt, men skiller ikke mellom personer som befinner seg i tvangspregede arbeidsforhold enn andre (Kominers 2015).

Samvariasjon mellom tvangs-/barnearbeid og seksualisert vold kan ha å gjøre med at personer som blir utsatt for disse formene for grov utnyttelse befant seg i vanskelige livssituasjoner i utgangspunktet. I tillegg er det trolig betydelig underrapportering av tilfeller der individer blir utsatt for seksualisert vold fra arbeidsgivere eller andre de er i en avmaktssituasjon overfor og/eller er avhengige av. Særlig migranter kan være redde for å oppsøke myndigheter eller andre for å få hjelp, og helt spesielt dersom de ikke har et lovlig eller selvstendig oppholdsgrunnlag. For personer utsatt for tvangsarbeid kommer disse faktorene på toppen av generell stigmatisering og skam knyttet til seksualisert vold. For å få mer klarhet i dette er det behov for undersøkelser som sammenligner risiko for å oppleve seksualisert vold blant personer utsatt for tvangs –eller barnearbeid med risikoen for personer som befinner seg i lignende livssituasjon, men ikke har vært utsatt for den samme formen for tvungent arbeid.

Litteraturliste

- Acharya, Arun Kumar. 2019. «Prevalence of violence against indigenous women victims of human trafficking and its implications on physical injuries and disabilities in Monterrey city, Mexico». *Health Care for Women International* 40 (7–9): 829–46. <https://doi.org/10.1080/07399332.2018.1564612>.
- Agarwal, Bina. 2021. «Livelihoods in COVID times: Gendered perils and new pathways in India». *World Development* 139: 105312.
- Akgul, Arif, Cuneyt Gurer, og Hasan Aydin. 2021. «Exploring the victimization of Syrian refugees through the human security model: An ethnographic approach». *Studies in Ethnicity and Nationalism*.
- Akhter, Sadika, Shannon Rutherford, og Cordia Chu. 2019. «Sewing shirts with injured fingers and tears: exploring the experience of female garment workers health problems in Bangladesh». *BMC International Health and Human Rights* 19 (1): 2. <https://doi.org/10.1186/s12914-019-0188-4>.
- Alamgir, Fahreen, og Subhabrata Bobby Banerjee. 2019. «Contested Compliance Regimes in Global Production Networks: Insights from the Bangladesh Garment Industry». *Human Relations* 72 (2): 272–97. <https://doi.org/10.1177/0018726718760150>.
- Anner, Mark. 2020. «Abandoned? The impact of Covid-19 on workers and businesses at the bottom of global garment supply chains». *PennState Center for Global Workers' Rights (CGWR)* 29.
- Babo, Alfred. 2014. «Child Labor in Cocoa-Growing Communities in Cote d'Ivoire: Ways to Implement International Standards in Local Communities». *UC Davis J. Int'l L. & Pol'y* 21: 23.
- Bales, Kevin. 2017a. «Slavery in its contemporary manifestations». I *Critical Readings on Global Slavery, 1660–86*. Brill.
- . 2017b. «Unlocking the statistics of slavery». *Chance* 30 (3): 4–12.
- Balfour, Giselle, David Okech, Tamora A. Callands, og Grace Kombian. 2020. «A Qualitative Analysis of the Intervention Experiences of Human Trafficking Survivors and At-risk Women in Ghana». *Journal of Human Trafficking*, 1–15.
- Beckwith, Ruthie-Marie. 2016. «Institutionalized Peonage and Involuntary Servitude». I *Disability Servitude: From Peonage to Poverty*, redigert av Ruthie-Marie Beckwith, 5–27. New York: Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781137540317_2.
- Benavente, Beatriz, Diego A. Díaz-Faes, Lluís Ballester, og Noemí Pereda. 2021. «Commercial Sexual Exploitation of Children and Adolescents in Europe: A Systematic Review». *Trauma, Violence, & Abuse*, 1524838021999378.
- Bermudez, Laura Gauer, Ozge Sensoy Bahar, Mavis Dako-Gyeke, Alice Boateng, Abdallah Ibrahim, Fred M. Ssewamala, og Mary McKay. 2020. «Understanding female migrant child labor within a cumulative risk framework: The case for combined interventions in Ghana». *International social work* 63 (2): 147–63.
- Biel, Eric R. 2014. «Confronting Child Labor in Global Agricultural Supply Chains: The Way Forward». *UC Davis J. Int'l L. & Pol'y* 21: 43.
- Bjørkhaug, Ingunn. 2010. «Child soldiers in Colombia: The recruitment of children into non-state violent armed groups».
- Blundell, Richard, Monica Costa Dias, Robert Joyce, og Xiaowei Xu. 2020. «COVID-19 and Inequalities». *Fiscal Studies* 41 (2): 291–319.

- Bouché, Vanessa, og Madeleine Bailey. 2020. «The UNODC Global Report on Trafficking in Persons: An Aspirational Tool with Great Potential». I *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, redigert av John Winterdyk og Jackie Jones, 163–76. Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-63058-8_7.
- Brunovskis, Anette, og Rebecca Surtees. 2007. «Leaving the Past behind: When Victims of Trafficking Decline Assistance». Oslo, Norway: Fafo og Nexus Institute. <http://www.fafo.no/pub/rapp/20040/20040.pdf>.
- . 2019. «Identifying trafficked migrants and refugees along the Balkan route. Exploring the boundaries of exploitation, vulnerability and risk». *Crime, Law and Social Change* 72 (1): 73–86.
- Brunovskis, Anette, og Anne Mette Ødegård. 2019. *Menneskehandel i arbeidslivet*. Fafo-rapport.
- Bryant, Katharine, og Bernadette Joudo. 2021. «Are We Leaving No One behind? How Gaps in Program Design Increase Vulnerability to Forced Labour among Adolescent Girls: Czy Nikogo „nie Zostawiliśmy z Tyłu”? Jak Luki We Współczesnych Programach Przeciwdziałania Niewolnictwu Pozwalają Na Pracę Przymusową Nastoletnich Dziewcząt w Przemysle Odzieżowym i Tekstylnym». *Archiwum Kryminologii*, april, 28 pp.-28 pp. <https://doi.org/10.7420/AK2021.08>.
- Bufdir. 2020. «Hva er nedsatt funksjonsevne?», barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, https://www.bufdir.no/nedsatt_funksjonsevne/hva_er_nedsatt_funksjonsevne/hva_er_nedsatt_funksjonsevne/
- Cameron, Erin C., Samantha L. Hemingway, Fiona J. Cunningham, og Kristine M. Jacquin. 2021. «Global Crises: Gendered Vulnerabilities of Structural Inequality, Environmental Performance, and Modern Slavery». *Human Arenas*, 1–22.
- Carey, Christopher, og Sarahfina Peterson. 2019. «Trafficking People with Disabilities: A Legal Analysis». *Cardozo J. Equal Rts. & Soc. Just.* 26: 471.
- Carli, Linda L. 2020. «Women, Gender equality and COVID-19». *Gender in Management: An International Journal* 35 (7/8): 647–55. <https://doi.org/10.1108/GM-07-2020-0236>.
- Carrellas, Ann, Stella M. Resko, og Angelique G. Day. 2021. «Sexual victimization and intellectual disabilities among child welfare involved youth». *Child Abuse & Neglect* 115: 104986.
- Carter, Becky. 2017. «Prevalence and impacts of child labour in agriculture».
- Chuang, Janie. 2015. «The Challenges and Perils of Reframing Trafficking as' Modern-Day Slavery».
- Clawson, Heather J., Nicole Dutch, Amy Solomon, og Lisa Goldblatt Grace. 2009. «Human trafficking into and within the United States: A review of the literature». *Washington, DC: Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation, US Department of Human and Health Services*. Retrieved December 25: 2009.
- Clawson, Rachael. 2019. «Forced Marriage of Men with Learning Disabilities : Risks, Reasons and Responses». I *Men, Masculinities and Honour-Based Abuse*, redigert av Mohammad Mazher Idriss, 79–94. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429277726-5>.
- Clawson, Rachael, Anne Patterson, Rachel Fyson, og Michelle McCarthy. 2020. «The demographics of forced marriage of people with learning disabilities: findings from a national database». *The Journal of Adult Protection*.
- Cockbain, Ella, og Kate Bowers. 2019. «Human trafficking for sex, labour and domestic servitude: how do key trafficking types compare and what are their predictors?» *Crime, Law and Social Change* 72 (1): 9–34.
- Cockbain, Ella, Kate Bowers, og Galina Dimitrova. 2018. «Human trafficking for labour exploitation: the results of a two-phase systematic review mapping the European evidence base and synthesising key scientific research evidence». *Journal of experimental criminology* 14 (3): 319–60.
- Cockbain, Ella, og Edward R. Kleemans. 2019. «Innovations in Empirical Research into Human Trafficking: Introduction to the Special Edition». *Crime, Law and Social Change* 72 (1): 1–7. <https://doi.org/10.1007/s10611-019-09852-7>.

- Conradi, Carl. 2013. «Child Trafficking, Child Soldiering: exploring the relationship between two ‘worst forms’ of child labour». *Third World Quarterly* 34 (7): 1209–26.
- Crane, Andrew, Genevieve LeBaron, Jean Allain, og Laya Behbahani. 2019. «Governance gaps in eradicating forced labor: From global to domestic supply chains». *Regulation & Governance* 13 (1): 86–106.
- Dammert, Ana C., Jacobus De Hoop, Eric Mvukiyeye, og Furio C. Rosati. 2018. «Effects of public policy on child labor: Current knowledge, gaps, and implications for program design». *World development* 110: 104–23.
- De Castro, Filipa, Celia Hubert, Erika Strand, Eva Prado, og Ariela Braverman. 2017. «Severe functional difficulties and disabilities in children and adolescents and the Sustainable Development Goals». *Salud Pública de México* 59 (4, jul-ago): 354.
<https://doi.org/10.21149/8487>.
- Demissie, Fassil. 2018. Ethiopian female domestic workers in the Middle East and Gulf States: An introduction. Taylor & Francis.
- Department of State, USA. 2020. «2020 Trafficking in Persons Report».
<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>.
- Dottridge, Michael. 2017. «Eight reasons why we shouldn’t use the term modern slavery». *Open Democracy*.
- Dowling, Sandra. 2016. «Disability and Unsafe Migration: Data and Policy, Understanding the Evidence». Global Migration Data Analysis Centre (ed.) Data Briefing Series, Geneva: International Organization for Migration.
- Emerson, Eric, og Gwynnyth Llewellyn. 2021. «Youth with disabilities are more likely than their peers to engage in hazardous child labour». *Child: Care, Health and Development* 47 (1): 119–27.
- Estes, Richard J., og Neil Alan Weiner. 2001. *The commercial sexual exploitation of children in the US, Canada and Mexico*. University of Pennsylvania, School of Social Work, Center for the Study of
- Etieyibo, Edwin, og Odirin Omiegbe. 2016. «Religion, Culture, and Discrimination against Persons with Disabilities in Nigeria». *African Journal of Disability* 5 (1): e1–6.
<https://doi.org/10.4102/ajod.v5i1.192>.
- FAO. 2017. «FAO Guidance Note: Child Labour in Protracted Crises, Fragile and Humanitarian Contexts».
- . 2018. «Eliminating child labour in fisheries and aquaculture – Promoting decent work and sustainable fish value chains». Food and Agriculture Organization of the United Nations. <http://www.fao.org/3/CA0177EN/ca0177en.pdf>.
- Faulkner, Christopher M., Jonathan Powell, og Trace Lasley. 2019. «Funding, capabilities and the use of child soldiers». *Third World Quarterly* 40 (6): 1017–39.
<https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1577680>.
- Filmer, Deon. 2008. «Disability, Poverty, and Schooling in Developing Countries». *World Bank Economic Review*.
- Fineman, M. A. (2010). The vulnerable subject and the responsive state. *Emory LJ*, 60, 251.
- Fouladvand, Shahrzad, og Tony Ward. 2019. «Human trafficking, vulnerability and the state». *The Journal of Criminal Law* 83 (1): 39–54.
- Franchino-Olsen, Hannabeth, Hannah A. Silverstein, Nicole F. Kahn, og Sandra L. Martin. 2020. «Minor sex trafficking of girls with disabilities». *International journal of human rights in healthcare*.
- Gallagher, Anne T. 2017. «What’s wrong with the Global Slavery Index?» *Anti-Trafficking Review*, nr. 8.
- Gilbert, Leah, Avid Reza, James Mercy, Veronica Lea, Juliette Lee, Likang Xu, Louis Herns Marcelin, Marisa Hast, John Vertefeuille, og Jean Wysler Domercant. 2018. «The experience of violence against children in domestic servitude in Haiti: Results from the Violence Against Children Survey, Haiti 2012». *Child abuse & neglect* 76: 184–93.

- Glynn, Judith R., Bindu S. Sunny, Bianca DeStavola, Albert Dube, Menard Chihana, Alison J. Price, og Amelia C. Crampin. 2018. «Early school failure predicts teenage pregnancy and marriage: A large population-based cohort study in northern Malawi». *PloS one* 13 (5): e0196041.
- Grech, Shaun. 2019. «Disabled Families: The Impacts of Disability and Care on Family Labour and Poverty in Rural Guatemala». *Societies* 9 (4): 76.
- Greenbaum, V. Jordan, Katherine Yun, og Jonathan Todres. 2018. «Child trafficking: Issues for policy and practice». *The Journal of Law, Medicine & Ethics* 46 (1): 159–63.
- Haq, Md Zahurul, ASA Ferdous Alam, Zainal Amin Ayub, og Kazi Fahmida Farzana. 2020. «Reaching an Agreement for the Elimination of Child Labour from the Supply Chains». *Int. J Sup. Chain. Mgt Vol* 9 (5): 1392.
- Hatløy, Anne, Jon Pedersen, og Tone Sommerfelt. 2016. «Development of Methodologies to determine a global estimate of the number of child soldiers». Fafo Report 19. Oslo: Fafo.
- Haydocy, Kelci E., Marcel Yotebieng, og Alison Norris. 2015. «Restavèk children in context: Wellbeing compared to other Haitian children». *Child abuse & neglect* 50: 42–48.
- Herring, Jonathan. 2016. *Vulnerable adults and the law*. Oxford University Press.
- Herrington, Rachael L. & Patricia McEachern. 2018. «'Breaking Her Spirit' Through Objectification, Fragmentation, and Consumption: A Conceptual Framework for Understanding Domestic Sex Trafficking». *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 27:6, 598-611, DOI: 10.1080/10926771.2017.1420723
- Hershkowitz, Irit, Michael E. Lamb, og Dvora Horowitz. 2007. «Victimization of children with disabilities». *American Journal of Orthopsychiatry* 77 (4): 629–35.
- Hewamanne, Sandya. 2021. «Pandemic, lockdown and modern slavery among Sri Lanka's global assembly line workers». *Journal of International Women's Studies* 22 (1): 54–69.
- Hossain, Mazed, Cathy Zimmerman, Melanie Abas, Miriam Light, og Charlotte Watts. 2010. «The Relationship of Trauma to Mental Disorders Among Trafficked and Sexually Exploited Girls and Women». *American Journal of Public Health* 100 (12): 2442–49. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2009.173229>.
- Hurtado, Mónica, Angela Iranzo Dosdad, og Sergio Gomez Hernandez. 2018. «The relationship between human trafficking and child recruitment in the Colombian armed conflict». *Third World Quarterly* 39 (5): 941–58. <https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1408404>.
- Iddrisu Abu, F. 2020. «ETHNOGRAPHIC PERSPECTIVE OF FEMALE KAYAYEI IN THE TAMALE METROPOLIS». PhD Thesis.
- Iglesias-Rios, Lisbeth, Siobán D. Harlow, Sarah A. Burgard, Ligia Kiss, og Cathy Zimmerman. 2018. «Mental health, violence and psychological coercion among female and male trafficking survivors in the greater Mekong sub-region: a cross-sectional study». *BMC psychology* 6 (1): 1–15.
- ILO. 2017. Global estimates of child labour: Results and trends, 2012–2016. International Labour Organization Geneva.
- . 2018. «Ending Forced Labour by 2030: A Review of Policies and Programmes». Publication. http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_653986/lang--en/index.htm.
- . 2020. «ILO Monitor: COVID-19 and the World of Work. Fifth Edition». International Labour Organization.
- . u.å. «Child Labour in Agriculture (IPEC)». Åpnet 26. april 2021. <https://www.ilo.org/ipecc/areas/Agriculture/lang--en/index.htm>.
- ILO og UNICEF, *Child Labour: Global estimates 2020, trends and the road forward*, International Labour Office and United Nations Children's Fund, New York, 2021.
- Jones, Lisa, Mark A. Bellis, Sara Wood, Karen Hughes, Ellie McCoy, Lindsay Eckley, Geoff Bates, Christopher Mikton, Tom Shakespeare, og Alana Officer. 2012. «Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies». *The Lancet* 380 (9845): 899–907.

- Jurewicz, Patricia. 2014. «Reducing Child Labor in Uzbekistan: Lessons Learned and Next Steps». *UC Davis J. Int'l L. & Pol'y* 21: 191.
- Kamruzzaman, Md, og Md Abdul Hakim. 2018. «A review on child Labour criticism in Bangladesh: An Analysis». *International Journal of Sports Science and Physical Education* 3 (1): 1–8.
- Kazianga, Harounan, og Francis Makamu. 2017. «Crop Choice, School Participation, and Child Labor in Developing Countries: Cotton Expansion in Burkina Faso». *American Journal of Agricultural Economics* 99 (1): 34–54.
- Kestenbaum, Jocelyn Getgen. 2021. «Disaggregating Slavery and the Slave Trade». *16 FL. INT'L U. L. REV.* <https://papers.ssrn.com/abstract=3821202>.
- Kielland, Anne. 2017. «The Exploitation Equation - Distinguishing Child Trafficking from Other Types of Child Mobility in West Africa». I *Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives*, 2. Routledge.
- Kiss, Ligia, Nicola S Pocock, Varaporn Naisanguansri, Soksreymom Suos, Brett Dickson, Doan Thuy, Jobst Koehler, mfl. 2015. «Health of Men, Women, and Children in Post-Trafficking Services in Cambodia, Thailand, and Vietnam: An Observational Cross-Sectional Study». *The Lancet Global Health* 3 (3): e154–61. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(15\)70016-1](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(15)70016-1).
- Kominers, Sara. 2015. «Working in fear: sexual violence against women farmworkers in the United States: a literature review». *Oxfam America*.
- Labowitz, Sarah, og Dorothée Baumann-Pauly. 2014. «Business as usual is not an option». *New York University Center for Business and Human Rights*.
- Landman, Todd. 2020. «Measuring Modern Slavery: Law, Human Rights, and New Forms of Data». *Human Rights Quarterly* 42 (2): 303–31.
- Latham-Sprinkle, John, Fiona David, Katharine Bryant, og Jacqueline Larsen. 2019. «Migrants and their vulnerability to human trafficking, modern slavery and forced labour». International Organisation for Migration.
- Le, Uyen P. 2014. «Confronting Child Labor in Global Agricultural Supply Chains: Unprecedented Challenges & Uncommon Collaborations Symposium: Confronting Child Labor in Global Agricultural Supply Chains». *U.C. Davis Journal of International Law & Policy* 21 (1): 1–22.
- LeBaron, Genevieve. 2015. «Unfree Labour Beyond Binaries». *International Feminist Journal of Politics* 17 (1): 1–19. <https://doi.org/10.1080/14616742.2013.813160>.
- . 2018. «The global business of forced labour: Report of findings». *SPERI & University of Sheffield: Sheffield, UK*.
- . 2021. «The Role of Supply Chains in the Global Business of Forced Labour». *Journal of Supply Chain Management* 57 (2): 29–42. <https://doi.org/10.1111/jscm.12258>.
- LeBaron, Genevieve, og Ellie Gore. 2020. «Gender and forced labour: understanding the links in global cocoa supply chains». *The Journal of Development Studies* 56 (6): 1095–1117.
- Maconachie, Roy, og Gavin Hilson. 2016. «Re-thinking the child labor “problem” in rural sub-Saharan Africa: the case of Sierra Leone’s half shovels». *World Development* 78: 136–47.
- Martuscelli, Patricia Nabuco, og Leonardo Bandarra. 2020. «Triply silenced agents: cognitive structures and girl soldiers in Colombia». *Critical Studies on Security* 8 (3): 223–39.
- McAlpine, Alys, Mazedra Hossain, og Cathy Zimmerman. 2016. «Sex Trafficking and Sexual Exploitation in Settings Affected by Armed Conflicts in Africa, Asia and the Middle East: Systematic Review». *BMC International Health and Human Rights* 16 (1): 34. <https://doi.org/10.1186/s12914-016-0107-x>.
- McCarthy, Michelle, Rachael Clawson, Anne Patterson, Rachel Fyson, og Luftha Khan. 2021. «Risk of forced marriage amongst people with learning disabilities in the UK: Perspectives of South Asian carers». *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 34 (1): 200–210.
- McGuire, Darren, og Knut Laaser. 2018. «‘You have to pick’: Cotton and state-organized forced labour in Uzbekistan». *Economic and Industrial Democracy*, 0143831X18789786.

- Molland, Sverre. 2019. «What happened to sex trafficking? The new moral panic of men, boys and fish in the Mekong Region». *SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 34 (2): 397–424.
- Murphy, Daniel. 2018. Hidden Chains: Rights Abuses and Forced Labor in Thailand's Fishing Industry. Human Rights Watch.
- Murray, Una. 2013. «Rural Child Labour: Views of Extension Agents in Ethiopia». *The Journal of Agricultural Education and Extension* 19 (5): 505–19. <https://doi.org/10.1080/1389224X.2013.817344>.
- Nazaria, V., Ciubotaru, E., Lozan, O., & Terzioglo, S. (2021). The Health Impacts on Victims of Human Trafficking in the Republic of Moldova. *Journal of Human Trafficking*, 1-13.
- Nolan, Justine, og Gregory Bott. 2018. «Global supply chains and human rights: spotlight on forced labour and modern slavery practices». *Australian Journal of Human Rights* 24 (1): 44–69.
- Oram, Siân, Melanie Abas, Debra Bick, Adrian Boyle, Rebecca French, Sharon Jakobowitz, Mizanur Khondoker, mfl. 2016. «Human Trafficking and Health: A Survey of Male and Female Survivors in England». *American Journal of Public Health* 106 (6): 1073–78. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303095>.
- Oram, Siân, Heidi Stöckl, Joanna Busza, Louise M. Howard, og Cathy Zimmerman. 2012. «Prevalence and Risk of Violence and the Physical, Mental, and Sexual Health Problems Associated with Human Trafficking: Systematic Review». *PLoS Medicine* 9 (5). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001224>.
- Palumbo, Letizia, og Alessandra Sciarba. 2015. «Vulnerability to Forced Labour and Trafficking: The case of Romanian women in the agricultural sector in Sicily». *Anti-Trafficking Review*, nr. 5.
- Pattojoshi, Amrit, Aninda Sidana, Shobit Garg, Suwendu Narayan Mishra, Lokesh Kumar Singh, Nishant Goyal, og Sai Krishna Tikka. 2021. «Staying Home Is NOT 'Staying Safe': A Rapid 8-Day Online Survey on Spousal Violence against Women during the COVID-19 Lockdown in India». *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 75 (2): 64–66. <https://doi.org/10.1111/pcn.13176>.
- Perry, Kelsey McGregor, og Lindsay McEwing. 2013. «How do social determinants affect human trafficking in Southeast Asia, and what can we do about it? A systematic review». *Health & Hum. Rts.* 15: 138.
- Pocock, Nicola S., Ligia Kiss, Sian Oram, og Cathy Zimmerman. 2016. «Labour trafficking among men and boys in the greater Mekong subregion: exploitation, violence, occupational health risks and injuries». *PloS one* 11 (12): e0168500.
- Puente Aba, Luz María. 2020. «Defining Child Trafficking for Labor Exploitation, Forced Child Labor, and Child Labor». *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, 339–51.
- Puls, Laura. 2018. «Human Trafficking Victims with Disabilities and Mental Illness: Annotated Bibliography».
- Putnick, Diane L., og Marc H. Bornstein. 2016. «Girls' and boys' labor and household chores in low- and middle-income countries». *Monographs of the Society for Research in Child Development* 81 (1): 104.
- Qiu, Geping, Sheldon X. Zhang, og Weidi Liu. 2019. «Trafficking of Myanmar women for forced marriage in China». *Crime, Law and Social Change* 72 (1): 35–52.
- Quayyum, Nausheen. 2019. «Women workers in Bangladesh's ready-made garment industry: Building an infrastructure of dissent». *Journal of Labor and Society* 22 (4): 835–52.
- Ranchhod, Vimal, og Reza Che Daniels. 2021. «Labour Market Dynamics in South Africa at the Onset of the COVID-19 Pandemic». *South African Journal of Economics* 89 (1): 44–62.
- Reid, Joan A. 2018. «Sex Trafficking of Girls With Intellectual Disabilities: An Exploratory Mixed Methods Study». *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment* 30 (2): 107–31. <https://doi.org/10.1177/1079063216630981>.
- Ruggeri, Giordano, og Stefano Corsi. 2019. «An analysis of the Fairtrade cane sugar small producer organizations network». *Journal of Cleaner Production* 240: 118191.

- Sabates-Wheeler, Rachel, og James Sumberg. 2020. «Understanding children's harmful work in African agriculture: points of departure».
- Sadler, Laurie Lawrence. 2020. «The Spoiled Supply Chain of Child Labor». *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, 371–82.
- Sánchez, Odette R., Diama B. Vale, Larissa Rodrigues, og Fernanda G. Surita. 2020. «Violence against women during the COVID-19 pandemic: An integrative review». *International Journal of Gynecology & Obstetrics* 151 (2): 180–87.
- Schwarzbach, Natasha, og Ben Richardson. 2014. «A Bitter Harvest: Child Labour In Sugarcane Agriculture And The Role Of Certification Systems». *UC Davis J. Int'l L. & Pol'y* 21: 99.
- Seo-Young, Cho. 2015. «Modeling for Determinants of Human Trafficking: An Empirical Analysis». *Social Inclusion* 3 (1).
- Silverman, J. G., M. R. Decker, J. Gupta, A. Maheshwari, V. Patel, B. M. Willis, og A. Raj. 2007. «Experiences of Sex Trafficking Victims in Mumbai, India». *International Journal of Gynecology & Obstetrics* 97 (3): 221–26. <https://doi.org/10.1016/j.ijgo.2006.12.003>.
- Somach, Susan, og Rebecca Surtees. 2005. *Anti-Trafficking Programmes in Albania—An Evaluation*. Tirana, USAID.
- Sommerfelt, T. 2015. Child fosterage and child domestic work in Haiti in 2014: Analytical report. Fafo Oslo.
- Special Rapporteur on contemporary forms of slavery. 2020. «Impact of the coronavirus disease pandemic on contemporary forms of slavery and slavery-like practices.» United Nations General Assembly. <https://undocs.org/A/HRC/45/8>.
- Stanley, Nicky, Siân Oram, Sharon Jakobowitz, Joanne Westwood, Rohan Borschmann, Cathy Zimmerman, og Louise M. Howard. 2016. «The Health Needs and Healthcare Experiences of Young People Trafficked into the UK». *Child Abuse & Neglect* 59 (september): 100–110. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.08.001>.
- Steinfeld, Robert J. 2001. *Coercion, contract, and free labor in the nineteenth century*. Cambridge University Press.
- Stoltz, Jo-Anne Madeleine, Kate Shannon, Thomas Kerr, Ruth Zhang, Julio S. Montaner, og Evan Wood. 2007. «Associations between childhood maltreatment and sex work in a cohort of drug-using youth». *Social science & medicine* 65 (6): 1214–21.
- Strauss, Kendra, og Siobhán McGrath. 2017. «Temporary migration, precarious employment and unfree labour relations: Exploring the 'continuum of exploitation' in Canada's Temporary Foreign Worker Program». *Geoforum* 78: 199–208.
- Stringer, Christina, D. Hugh Whittaker, og Glenn Simmons. 2016. «New Zealand's turbulent waters: the use of forced labour in the fishing industry». *Global Networks* 16 (1): 3–24.
- Sullivan, Patricia M., og John F. Knutson. 2000. «Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study». *Child abuse & neglect* 24 (10): 1257–73.
- Surtees, Rebecca. 2008. «Trafficked Men as Unwilling Victims». *St Antony's International Review* 4 (1): 16–36.
- Takasaki, Yoshito. 2020. «Impacts of disability on poverty: Quasi-experimental evidence from landmine amputees in Cambodia». *Journal of Economic Behavior & Organization* 180: 85–107.
- Tang, Can, Liqiu Zhao, og Zhong Zhao. 2020. «Does free education help combat child labor? The effect of a free compulsory education reform in rural China». *Journal of Population Economics* 33 (2): 601–31.
- Thomas, Constance. 2014. «Addressing Child Labor in Agriculture Supply Chains within the Global Right against Child Labor». *UC Davis J. Int'l L. & Pol'y* 21: 131.
- Turner-Moss, Eleanor, Cathy Zimmerman, Louise M. Howard, og Siân Oram. 2014. «Labour Exploitation and Health: A Case Series of Men and Women Seeking Post-Trafficking Services». *Journal of Immigrant and Minority Health* 16 (3): 473–80. <https://doi.org/10.1007/s10903-013-9832-6>.
- Tyldum, Guri, og Anette Brunovskis. 2005. «Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking». *International Migration* 43 (1–2): 17–34. <https://doi.org/10.1111/j.0020-7985.2005.00310.x>.

- UNODC. 2020. «Global Report on Trafficking in Persons 2020».
- U.S. Bureau of Labor Force Statistics (BLS). 2020. «Labor force statistics from the current population survey». 2020. www.bls.gov/cps/tables.htm.
- Vaha, Milla Emilia, og Leena Vastapuu. 2018. «'My heart was already cooked': girl soldiers and situated moral agencies». *Cambridge Review of International Affairs* 31 (2): 223–38.
- Villalobos, Aremis, Filipa De Castro, Rosalba Rojas, Betania Allen-Leigh, Celia Hubert, Diana Avendaño-Badillo, Martín Romero, Agustín Vázquez-García, Tonatiuh Barrientos-Gutiérrez, og Eduardo Lazcano-Ponce. 2017. «Child labor and severe functioning difficulties and disability in Mexican children and adolescents 5-17 years of age». *salud pública de méxico* 59: 380–88.
- Walk Free. 2020a. «Methodology Overview». 2020. <https://www.globallslaveryindex.org/2018/methodology/overview/>.
- . 2020b. «Stacked Odds». <https://www.walkfree.org/reports/stacked-odds/>.
- . 2018. *The Global Slavery Index 2018*. Walk Free Foundation.
- Wijkman, Miriam, og Edward Kleemans. 2019. «Female Offenders of Human Trafficking and Sexual Exploitation». *Crime, Law and Social Change* 72 (1): 53–72. <https://doi.org/10.1007/s10611-019-09840-x>.
- Wodon, Q., og A. Yedan. 2017. «Impact of Educational Attainment on Child Marriage and Early Childbirths: Estimates for 15 Countries». *Education Global Practice*. Washington, DC: *The World Bank*.
- Worsnop, Catherine Z. 2019. «The disease outbreak-human trafficking connection: a missed opportunity». *Health security* 17 (3): 181–92.

Moderne slaveri. En sammenstilling av nyere litteratur

Dette notatet presenterer en sammenstilling av nyere kunnskap om moderne slaveri, utført på oppdrag fra Utenriksdepartementet. Vi beskriver hovedfunn og nøkkelreferanser relatert til to tema:

1. Sårbarhet/risiko for utnyttelse (menneskehandel, barnarbeid, tvangsarbeid, tvangsekteskap) blant personer med funksjonsnedsettelse.
2. Kvinner og barn/unge som er ofre for moderne slaveri, mer spesifikt:
 - i. I hvilke sektorer og hvor i leverandørkjeden utnyttes hovedsakelig kvinner og barn/unge?
 - ii. Har det skjedd endringer når det gjelder kvinners sårbarhet for moderne slaveri i kjølvannet av covid-19?
 - iii. Hvor utbredt er seksualisert vold i sammenheng med tvangs- og barnarbeid?

Hensikten med notatet er å gi en god oversikt over sentral litteratur og generelle utviklingstendenser innenfor punktene over. Notatet er skrevet som et bakgrunnsdokument med relevans for politikktutvikling, og kan også tjene til å gi en innføring i ulike sider ved moderne slaveri for andre aktører med en interesse for feltet.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2021:14
ID-nr.: 10351